

Υπόθεση T-15/02

BASF AG

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

«Ανταγωνισμός — Συμπράξεις στον τομέα των βιταμινούχων προϊόντων — Δικαιώματα άμυνας — Κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό του ποσού των προστίμων — Καθορισμός του ποσού εκκινήσεως του προστίμου — Αποτρεπτικό αποτέλεσμα — Επιβαρυντικές περιστάσεις — Ρόλος πρωτοστάτη ή υποκινητή — Συνεργασία κατά τη διοικητική διαδικασία — Επαγγελματικό απόρρητο και αρχή της χρηστής διοικήσεως»

Απόφαση του Πρωτοδικείου (τέταρτο τμήμα) της 15ης Μαρτίου 2006 . . . II - 516

Περίληψη της αποφάσεως

1. *Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Ανακοίνωση των αιτιάσεων — Αναγκαίο περιεχόμενο — Σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας*
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 19 § 1· κανονισμός 2842/98 της Επιτροπής, άρθρα 2 και 3)

2. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής)
3. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Απόφαση επιβάλλουσα πρόστιμα — Υποχρέωση αιτιολογήσεως — Περιεχόμενο
(Άρθρο 253 ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
4. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής)
5. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 1)
6. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 1 Α)
7. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 1 Α)
8. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Αποτρεπτικός χαρακτήρας
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 1 Α)
9. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Αποτρεπτικός χαρακτήρας
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 1 Α)
10. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Αποτρεπτικός χαρακτήρας
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής)

11. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
12. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Αποτρεπτικός χαρακτήρας
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
13. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων — Επιβαρυντικές περιστάσεις
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/С 9/03 της Επιτροπής, σημείο 2)
14. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων — Επιβαρυντικές περιστάσεις
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/С 9/03 της Επιτροπής, σημείο 2)
15. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/С 9/03 της Επιτροπής, σημείο 2)
16. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Άρθρο 229 ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 17)
17. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων — Επιβαρυντικές περιστάσεις
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/С 9/03 της Επιτροπής, σημείο 2)
18. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων — Επιβαρυντικές περιστάσεις
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/С 9/03 της Επιτροπής, σημείο 2)

19. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων — Επιβαρυντικές περιστάσεις
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 2)
20. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων — Επιβαρυντικές περιστάσεις
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 2)
21. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων — Επιβαρυντικές περιστάσεις
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 2)
22. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή προστίμων ή τη μείωσή τους σε αντάλλαγμα της συνεργασίας των κατηγορουμένων επιχειρήσεων
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 96/C 207/04 της Επιτροπής)
23. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Συνεκτίμηση της συνεργασίας της κατηγορουμένης επιχειρήσεως με την Επιτροπή
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 96/C 207/04 της Επιτροπής, τίτλος Β, στοιχείο β')
24. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Συνεκτίμηση της συνεργασίας της κατηγορουμένης επιχειρήσεως με την Επιτροπή
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 96/C 207/04 της Επιτροπής, τίτλος Β)
25. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοινώσεις της Επιτροπής 96/C 207/04, τίτλος Β, και 98/C 9/03, σημείο 2)

26. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Συνεκτίμηση της συνεργασίας της κατηγορουμένης επιχειρήσεως με την Επιτροπή
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 96/C 207/04 της Επιτροπής, τίτλος Β)
27. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Δικαστικός έλεγχος
(Άρθρα 81 ΕΚ και 229 ΕΚ· Συμφωνία για τον ΕΟΧ, άρθρο 53 § 1· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 17)
28. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Συνεκτίμηση της συνεργασίας της κατηγορουμένης επιχειρήσεως με την Επιτροπή εκτός του πλαισίου που καθορίζεται από την ανακοίνωση περί συνεργασίας
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 17· ανακοινώσεις 96/C 207/04 και 98/C 9/03, σημείο 3, της Επιτροπής)
29. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Επαγγελματικό απόρρητο
(Άρθρο 287 ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 20 § 2)

1. Στο πλαίσιο της εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού, η ανακοίνωση των αιτιάσεων πρέπει να εκθέτει τις αιτιάσεις κατά τρόπο αρκούντως σαφή, έστω και συνοπτικό, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να είναι σε θέση να αντιληφθούν για ποιες ενέργειες τους επέκρινε η Επιτροπή. Υπ' αυτήν και μόνον την προϋπόθεση μπορεί να γίνει δεκτό ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων μπορεί να επιτελέσει τη λειτουργία την οποία της αναθέτουν οι κοινοτικοί κανονισμοί, η οποία συνίσταται στην παροχή όλων των αναγκαίων στοιχείων στις επιχειρήσεις, ώστε να μπορέσουν να αμυνθούν προσηκόντως πριν εκδώσει η Επιτροπή οριστική απόφαση. Η λειτουργία αυτή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ειδική κατάσταση της επιχειρήσεως στην οποία απευθύνεται η ανακοίνωση των αιτιάσεων και τον βαθμό της συνεργασίας της με την Επιτροπή. Η μνημονευθείσα απαίτηση ικανοποιείται οσάκις η απόφαση δεν περιέχει κατηγορίες κατά των ενδιαφερομένων για παραβάσεις διαφορετικές από εκείνες που περιέχονται στην

έκθεση των αιτιάσεων και λαμβάνει υπόψη μόνον τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων οι ενδιαφερόμενοι είχαν την ευκαιρία να παράσχουν εξηγήσεις.

Όσον αφορά την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας ως προς την επιβολή προστίμων, αν η Επιτροπή αναφέρει ρητώς, με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, ότι πρόκειται να εξετάσει αν πρέπει να επιβάλει πρόστιμα στις οικείες επιχειρήσεις και αν αναφέρει τα κύρια πραγματικά και νομικά στοιχεία που μπορούν να επισύρουν πρόστιμο, όπως είναι η σοβαρότητα και η διάρκεια της υποτιθημένης παραβάσεως και το γεγονός ότι αυτή διεπράχθη «εκ προθέσεως ή εξ αμελείας», πληροί την υποχρέωσή της σεβασμού του δικαιώματος ακροάσεως των επιχειρήσεων. Η Επι-

τροπή, ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, παρέχει στις επιχειρήσεις τα αναγκαία στοιχεία για να αιμυνθούν όχι μόνον έναντι της διαπιστώσεως της παραβάσεως, αλλά και έναντι της επιβολής προστίμου. Επομένως, όσον αφορά τον καθορισμό του ύψους των προστίμων, τα δικαιώματα άμυνας των οικείων επιχειρήσεων διασφαλίζονται ενώπιον της Επιτροπής μέσω της δυνατότητας των εν λόγω επιχειρήσεων να διατυπώσουν παρατηρήσεις ως προς τη διάρκεια και τη σοβαρότητα των προσαπτομένων πραγματικών περιστατικών καθώς και ως προς το αν τα εν λόγω περιστατικά θίγουν τον ανταγωνισμό.

Η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να αναφέρει, με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, ούτε, αφενός, την πιθανότητα ενδεχόμενης μεταβολής της πολιτικής της όσον αφορά το επίπεδο του ύψους των προστίμων, πιθανότητα που εξαρτάται από γενικές εκτιμήσεις που αφορούν την πολιτική του ανταγωνισμού και δεν έχουν άμεση σχέση με τα συγκεκριμένα περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως, ούτε, αφετέρου, το εύρος μιας ενδεχόμενης αυξήσεως του προστίμου προκειμένου να εξασφαλισθεί το αποτρεπτικό αποτέλεσμα του προστίμου, καθόσον το εν λόγω θεσμικό όργανο δεν υποχρεούται, εφόσον ανέφερε τα πραγματικά και τα νομικά στοιχεία επί των οποίων θα στηρίζει τον εκ μέρους του υπολογισμό του ποσού των προστίμων, να διευκρινίσει με ποιον τρόπο θα χρησιμοποιήσει καθένα από τα στοιχεία αυτά για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου. Η παροχή στοιχείων σχετικά με το ύψος των προστίμων των οποίων μελετάται η επιβολή, πριν παρασχεθεί στις επιχειρήσεις η δυνατότητα να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους επί των αιτιάσεων

που ελήφθησαν υπόψη κατ' αυτών, θα προδίκαιζε κατά τρόπο ανάρμοστο την απόφαση της Επιτροπής.

(βλ. σκέψεις 46-49, 58-59, 62)

2. Καίτοι η Επιτροπή διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως κατά τον καθορισμό του ύψους κάθε προστίμου, χωρίς να είναι υποχρεωμένη να εφαρμόζει συγκεκριμένο μαθηματικό τύπο, δεν μπορεί να αποστεί από τους κανόνες με τους οποίους έχει αυτοδεσμευθεί. Δεδομένου ότι οι θεσπισθείσες από την Επιτροπή κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ αποτελούν ένα μέσον το οποίο αποσκοπεί στο να διευκρινισθούν, τηρουμένων των κανόνων δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος, τα κριτήρια που η Επιτροπή προτίθεται να εφαρμόσει κατά την άσκηση της ως άνω εξουσίας εκτιμήσεως, η Επιτροπή οφείλει πράγματι, κατά την επιμέτρηση των προστίμων, να λαμβάνει υπόψη τα προβλεπόμενα στις κατευθυντήριες γραμμές, ιδίως τα στοιχεία που προβλέπονται από επιτακτικούς κανόνες.

(βλ. σκέψη 119)

3. Το περιεχόμενο της υποχρέωσης αιτιολογήσεως μιας αποφάσεως με την οποία επιβάλλονται πρόστιμα σε πολλές επιχειρήσεις για παράβαση των κοινοτικών

κανόνων ανταγωνισμού πρέπει να καθορίζεται, ιδίως, λαμβανομένου υπόψη ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων, όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιο της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, τούτο δε χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη. Έτσι, οι απαιτήσεις της ως άνω υποχρεώσεως πληρούνται εφόσον η Επιτροπή αναφέρει, με την απόφασή της, τα στοιχεία εκτιμήσεως που της επέτρεψαν να εκτιμήσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως, χωρίς να οφείλει να παραθέσει αναλυτικότερη αιτιολογία ή αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου, καίτοι είναι επιθυμητό να χρησιμοποιήσει η Επιτροπή την ευχέρειά της να παραθέσει τα ως άνω αριθμητικά στοιχεία που επηρέασαν, ιδίως όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτρεπτικό αποτέλεσμα, την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεώς της.

(βλ. σκέψεις 131, 206, 213-214)

4. Οι θεσπισθείσες από την Επιτροπή κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ προβλέπουν ως σημείο αφητηρίας για τον υπολογισμό του προστίμου ένα ποσό που καθορίζεται με βάση ανώτατα και κατώτατα όρια τα οποία αντανακλούν τους διαφορετικούς βαθμούς σοβαρότητας των παραβάσεων και τα οποία, αυτά καθ' εαυτά, δεν έχουν σχέση με τον σχετικό κύκλο εργασιών. Έτσι, η μέθοδος αυτή στηρίζεται, κατ'

ουσίαν, σε μια τιμολόγηση, αν και σχετική και εύκαμπτη, των προστίμων. Έτσι, όταν η Επιτροπή, με μόνο μία απόφαση, διαπιστώνει πολλές παραβάσεις, η μέθοδος αυτή ουδόλως επιβάλλει—ούτε, εξάλλου απαγορεύει— τη συνεκτίμηση, για τον καθορισμό των ποσών εκκινήσεως που αντιστοιχούν σε καθεμία από τις παραβάσεις, του μεγέθους της επηρεασθείσας αγοράς και, ως εκ τούτου, πολλώ μάλλον δεν επιβάλλει στην Επιτροπή να καθορίσει τα εν λόγω ποσά σύμφωνα με ένα σταθερό ποσοστό του ολικού κύκλου εργασιών της αγοράς.

(βλ. σκέψεις 133-135)

5. Η Επιτροπή όταν καθορίζει το ύψος των προστίμων λόγω παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, δεν υποχρεούται να πραγματοποιεί τον υπολογισμό του προστίμου με βάση ποσά στηριζόμενα στον κύκλο εργασιών των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, ούτε να εξασφαλίζει, σε περίπτωση που επιβάλλονται πρόστιμα σε πολλές επιχειρήσεις εμπλεκόμενες στην ίδια παράβαση, ότι τα τελικά ποσά των προστίμων στα οποία θα καταλήξει ο υπολογισμός της για τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις θα αντικατοπτρίζουν οιαδήποτε μεταξύ τους διαφορά ως προς τον ολικό κύκλο εργασιών τους ή ως προς τον κύκλο εργασιών τους στην αγορά του επίμαχου προϊόντος. Η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να καθορίζεται βάσει διαφόρων στοιχείων, όπως είναι, μεταξύ άλλων, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το όλο πλαίσιο της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστί-

μων. Έτσι, είναι, βεβαίως, θεμιτό να λαμβάνει υπόψη η Επιτροπή, για την επιμέτρηση του προστίμου, τον κύκλο εργασιών που συνδέεται με τα προϊόντα, τα οποία αποτελούν το αντικείμενο της παραβάσεως, ως στοιχείο για την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, αλλά δεν πρέπει να προσδίδεται στον ως άνω κύκλο εργασιών δυσανάλογη σημασία σε σχέση με τα άλλα στοιχεία εκτιμώσεως, καθόσον η επιμέτρηση των προστίμων δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα απλού υπολογισμού στηριζομένου στον εν λόγω κύκλο εργασιών.

Εξάλλου, οι θεσπισθείσες από την Επιτροπή κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, καίτοι δεν προβλέπουν ότι το ύψος των προστίμων πρέπει να υπολογίζεται με βάση τον παγκόσμιο κύκλο εργασιών που συνδέεται με το προϊόν, δεν εμποδίζουν να ληφθεί υπόψη αυτός ο κύκλος εργασιών κατά την επιμέτρηση του προστίμου, προκειμένου να τηρηθούν οι γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου και όταν το επιβάλλουν οι περιστάσεις. Επιπλέον, οι κατευθυντήριες γραμμές υπογραμμίζουν ότι η αρχή της επιβολής ισοδυνάμων κυρώσεων για την ίδια συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει, όταν το απαιτούν οι περιστάσεις, στον καθορισμό διαφορετικών ποσών για τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, χωρίς η διαφοροποίηση αυτή να ανταποκρίνεται σε κάποιο αριθμητικό υπολογισμό.

Ούτε οι αρχές της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως επιβάλλουν να

αντιπροσωπεύει το ποσό εκκινήσεως του προστίμου, για το σύνολο των διαφόρων μελών της συμπράξεως, ταυτόσημο ποσοστό επί τοις εκατό του ατομικού κύκλου εργασιών.

(βλ. σκέψεις 139, 145-149)

6. Η μέθοδος που συνίσταται, όσον αφορά τον καθορισμό του ύψους των επιβλητέων στους διάφορους μετέχοντες σε μια σύμπραξη προστίμων, στην κατανομή των μελών της εν λόγω συμπράξεως σε πολλές κατηγορίες, πράγμα που συνεπάγεται τον κατ' αποκοπήν καθορισμό του ποσού εκκινήσεως που ορίστηκε για τις επιχειρήσεις που ανήκαν στην ίδια κατηγορία, μολοντί έχει ως αποτέλεσμα να μη λαμβάνονται υπόψη οι διαφορές μεγέθους μεταξύ επιχειρήσεων της ίδιας κατηγορίας, δεν μπορεί να επικριθεί. Ωστόσο, η κατανομή αυτή πρέπει να τηρεί την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως κατά την οποία απαγορεύεται να αντιμετωπίζονται παρόμοιες καταστάσεις κατά τρόπο διαφορετικό και διαφορετικές καταστάσεις καθ' όμοιο τρόπο, εκτός αν μια τέτοια αντιμετώπιση δικαιολογείται αντικειμενικώς. Εξάλλου, το ύψος των προστίμων πρέπει, τουλάχιστον, να είναι ανάλογο προς τα στοιχεία που ελήφθησαν υπόψη για να εκτιμηθεί η σοβαρότητα της παραβάσεως.

Προκειμένου να εξακριβωθεί αν η κατανομή των μελών μιας συμπράξεως σε κατηγορίες είναι σύμφωνη προς τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας, ο κοινοτικός δικαστής,

στο πλαίσιο του εκ μέρους του ελέγχου νομιμότητας σχετικά με την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως την οποία διαθέτει συναφώς η Επιτροπή, πρέπει, ωστόσο, να περιορίζεται να ελέγχει αν η ως άνω κατανομή είναι συνεπής και αντικειμενικώς δικαιολογημένη, χωρίς, ευθύς εξ αρχής, να υποκαθιστά την Επιτροπή στην εκτίμησή της.

Συναφώς, η κατανομή των μελών μιας συμπράξεως σε δύο κατηγορίες, στα κύρια μέλη και στα άλλα, είναι ένας εύλογος τρόπος για τη συνεκτίμηση της σχετικής σημασίας των εν λόγω μελών στην αγορά προκειμένου να διαμορφωθεί το ποσό εκκινήσεως, εφόσον η ως άνω κατανομή δεν καταλήγει σε μια χονδροειδώς διαστρεβλωμένη παρουσίαση των επίμαχων αγορών.

(βλ. σκέψεις 150, 156-157, 159)

7. Η Επιτροπή διαθέτει εξουσία εκτίμησης που της επιτρέπει να λαμβάνει ή να μη λαμβάνει υπόψη ορισμένα στοιχεία κατά τον καθορισμό του ύψους των προστίμων λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού, τα οποία σχεδιάζει να επιβάλει, σε συνάρτηση ιδίως με τις ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε υποθέσεως. Λαμβανομένων υπόψη των όρων του σημείου 1 Α, έκτο εδάφιο, των θεσπισθεισών από την Επιτροπή κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, πρέπει να θεωρηθεί ότι, στην περίπτωση παραβάσεων στις οποίες εμπλέκονται πολλές επιχειρήσεις, η Επιτροπή διατήρησε ένα ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά τη

σκοπιμότητα της σταθμίσεως των προστίμων σε συνάρτηση με το μέγεθος κάθε επιχειρήσεως. Συγκεκριμένα, από τη χρησιμοποίηση της εκφράσεως «σε ορισμένες περιπτώσεις» και του όρου «διαίτερα», που περιλαμβάνονται στο σημείο 1 Α, έκτο εδάφιο, των κατευθυντηρίων γραμμών, προκύπτει ότι η στάθμιση αναλόγως του μεγέθους κάθε επιχειρήσεως δεν αποτελεί συστηματικώς εφαρμοζόμενο στάδιο υπολογισμού το οποίο η Επιτροπή έχει δεσμευθεί να εφαρμόζει, αλλά μια δυνατότητα ευελιξίας την οποία έδωσε στον εαυτό της στις υποθέσεις στις οποίες είναι αναγκαία.

Συναφώς, η Επιτροπή δεν υπερβαίνει τα όρια της εξουσίας εκτιμήσεώς της όταν, κατά το στάδιο του καθορισμού των ποσών εκκινήσεως των προστίμων για μια παράβαση που διέπραξαν οι δύο μοναδικοί επιχειρηματίες της αγοράς, δεν επιφυλάσσει διαφορετική μεταχείριση στους δύο αυτούς επιχειρηματίες παρά τη διαφορά ως προς τους κύκλους εργασιών τους που πραγματοποιήθηκαν στην εν λόγω αγορά και ως προς τα μερίδια αγοράς τους, εφόσον, αφενός, σε μια τέτοια αγορά, μπορεί να υφίσταται σύμπραξη μόνον αν αμφότεροι οι επιχειρηματίες συμμετέχουν σε αυτή, λαμβανομένου υπόψη ότι η συμμετοχή του δεύτερου επιχειρηματία όσον αφορά τα μερίδια αγοράς είναι εξίσου απαραίτητη, για την ύπαρξη της συμπράξεως, με εκείνη του πρώτου επιχειρηματία, και, αφετέρου, πρόκειται, στη συγκεκριμένη περίπτωση, για δύο μεγάλους παραγωγούς.

(βλ. σκέψεις 180-182)

8. Οι κυρώσεις για παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στο άρθρο 15 του κανονισμού 17 έχουν ως σκοπό την καταπολέμηση των παράνομων συμπεριφορών καθώς και την πρόληψη της εκ νέου τελέσεώς τους. Δεδομένου ότι η αποτροπή αποτελεί σκοπό των προστίμων για παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού, η απαίτηση εξασφάλισης αποτρεπτικού αποτελέσματος συνιστά γενική απαίτηση που πρέπει να καθοδηγεί την Επιτροπή καθ' όλη τη διάρκεια του υπολογισμού των προστίμων και δεν επιβάλλει κατ' ανάγκη να περιλαμβάνει ο εν λόγω υπολογισμός ένα ειδικό στάδιο που προορίζεται για τη συνολική εκτίμηση όλων των σχετικών περιστάσεων για την επίτευξη του ως άνω σκοπού.

(βλ. σκέψεις 218-220, 226, 238)

9. Στο πλαίσιο του καθορισμού του ύψους του επιβλητέου προστίμου δυνάμει του άρθρου 15 του κανονισμού 17, λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού, το μέγεθος και οι συνολικοί πόροι της επιχείρησης στην οποία επιβάλλονται κυρώσεις αποτελούν κρίσιμα στοιχεία εκτιμήσεως που μπορούν να ληφθούν υπόψη για τη διασφάλιση του αποτρεπτικού αποτελέσματος των προστίμων. Συγκεκριμένα, μια επιχείρηση μεγάλου μεγέθους, η οποία διαθέτει σημαντικούς οικονομικούς πόρους σε σχέση με εκείνους των άλλων μελών της συμπράξεως, μπορεί να χρησιμοποιήσει ευκολότερα τους αναγκαίους πόρους για την πληρωμή του προστίμου της, γεγονός που δικαιολογεί, ενόψει επαρκώς αποτρεπτικού αποτελέσματος του προστίμου, την επιβολή προστίμου αναλογικά πολύ υψηλότερου σε σχέση

με αυτό που επιβάλλεται για την ίδια παράβαση, εφόσον τη διαπράττει επιχείρηση που δεν διαθέτει τέτοιους πόρους.

Συναφώς, η εκ μέρους της Επιτροπής εφαρμογή ενός πολλαπλασιαστή που αποσκοπεί στο να ληφθούν υπόψη το μέγεθος και οι συνολικοί πόροι των επιχειρήσεων για λόγους αποτροπής δεν αποκλείεται ως εκ του ότι οι κατευθυντήριες γραμμές δεν την προβλέπουν ρητώς. Συγκεκριμένα, η συνεκτίμηση του μεγέθους και των συνολικών πόρων των επιχειρήσεων μπορεί να συμβάλει στην ικανοποίηση της ανάγκης να καθορισθεί το ύψος του προστίμου σε τέτοιο επίπεδο ώστε να εξασφαλιστεί το επαρκές αποτρεπτικό αποτέλεσμα του εν λόγω προστίμου σύμφωνα με το σημείο 1 Α, τέταρτο εδάφιο, των κατευθυντηρίων γραμμών, τούτο δε τόσο με τον άμεσο καθορισμό ενός ποσού εκκινήσεως που να λαμβάνει υπόψη, μεταξύ άλλων, τα ως άνω στοιχεία όσο και με την εφαρμογή, στο ποσό εκκινήσεως που καθορίστηκε σε συνάρτηση με άλλα στοιχεία (όπως είναι η φύση της παραβάσεως ή η επίπτωση της ατομικής παραβατικής συμπεριφοράς), μιας διορθώσεως που αποσκοπεί στο να ληφθούν υπόψη το μέγεθος και οι συνολικοί πόροι των επιχειρήσεων. Η δεύτερη αυτή μέθοδος όχι μόνο δεν προσκρούει στις κατευθυντήριες γραμμές, αλλά ενισχύει τη διαφάνεια του υπολογισμού της Επιτροπής σε σχέση με την πρώτη μέθοδο.

(βλ. σκέψεις 235, 253)

10. Τίποτε στις θεσπισθείσες από την Επιτροπή κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ δεν εμποδίζει, στην περίπτωση πολύ σοβαρών παραβάσεων των κανόνων ανταγωνισμού, να επιβάλλεται αύξηση 100 % του ποσού εκκινήσεως προκειμένου να διασφαλισθεί ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων.

Όσον αφορά ειδικώς τις ως άνω παραβάσεις, οι κατευθυντήριες γραμμές περιορίζονται να αναφέρουν ότι τα προβλεπόμενα ποσά των προστίμων είναι άνω των 20 εκατομμυρίων ευρώ. Τα μόνα ανώτατα όρια που μνημονεύονται στις κατευθυντήριες γραμμές και είναι εφαρμοστέα όσον αφορά τέτοιες παραβάσεις είναι το γενικό όριο του 10% του ολικού κύκλου εργασιών που καθορίζεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και τα ανώτατα όρια που αφορούν το συμπληρωματικό ποσό που μπορεί να επιβληθεί λόγω της διάρκειας της παραβάσεως (βλ. σημείο I Β, πρώτο εδάφιο, δεύτερη και τρίτη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών). Κατά συνέπεια, οι κατευθυντήριες γραμμές δεν μπορούν να δημιουργήσουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη όσον αφορά το επίπεδο του ποσού εκκινήσεως, των συμπληρωματικών ποσών που προστίθενται στο άνω ποσό για άλλους λόγους εκτός από τη διάρκεια της παραβάσεως και, ως εκ τούτου, των τελικών ποσών των προστίμων που πρέπει να επιβληθούν λόγω πολύ σοβαρών παραβάσεων. Το ίδιο ισχύει όσον αφορά την αναλογία του τελικού προστίμου που μπορεί να αντιπροσωπεύει

ένα συμπληρωματικό ποσό το οποίο επιβλήθηκε στο πλαίσιο του υπολογισμού.

(βλ. σκέψεις 249, 251-252)

11. Το γεγονός ότι μια επιχείρηση στην οποία επιβλήθηκαν κυρώσεις λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού θέσπισε μέτρα μετά την παύση των παραβάσεων προκειμένου να προληφθεί τυχόν υποτροπή εκ μέρους της ουδόλως υποχρεώνει την Επιτροπή να εφαρμόσει συντελεστές μειώσεως του προστίμου. Ναι μεν είναι, βεβαίως, σημαντικό το ότι μια επιχείρηση λαμβάνει μέτρα για να εμποδίσει τη διάπραξη νέων παραβάσεων του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού από το προσωπικό της στο μέλλον, πλην όμως το γεγονός αυτό δεν επηρεάζει το υποστατό της διαπιστωθείσας παραβάσεως. Το γεγονός και μόνον ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, η Επιτροπή έλαβε υπόψη, στο πλαίσιο προγενεστέρων αποφάσεών της, τη θέσπιση προγράμματος ευθυγραμμίσεως ως ελαφρυντική περίσταση δεν συνεπάγεται ότι υποχρεούται να ενεργεί κατά τον ίδιο τρόπο σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

(βλ. σκέψεις 266-267)

12. Η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λαμβάνει υπόψη, κατά την εκτίμηση των

σχετικών με την αποτροπή απαιτήσεων έναντι επιχειρήσεως στην οποία πρέπει να επιβληθούν κυρώσεις λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, καταδικαστικές αποφάσεις που εκδόθηκαν εντός τρίτων χωρών για τις ίδιες πράξεις σχετικά με τη συμπαιγνία. Συγκεκριμένα, ο σκοπός της αποτροπής που δικαιούται να επιδιώκει η Επιτροπή κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου αποβλέπει στο να διασφαλίσει την τήρηση εκ μέρους των επιχειρήσεων των κανόνων ανταγωνισμού που καθορίζονται στη Συνθήκη για τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων τους εντός της Κοινότητας ή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ). Κατά συνέπεια, ο αποτρεπτικός χαρακτήρας προστίμου που επιβάλλεται λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού δεν μπορεί να καθορίζεται ούτε σε σχέση, μόνο, με την ιδιαίτερη κατάσταση της καταδικασθείσας επιχείρησης ούτε σε σχέση με το αν η επιχείρηση αυτή τήρησε τους κανόνες ανταγωνισμού που έχουν τεθεί σε τρίτα κράτη εκτός ΕΟΧ.

τερες επιχειρήσεις στο πλαίσιο μιας συμπράξεως πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό του ποσού του προστίμου, στο μέτρο που οι επιχειρήσεις που είχαν τέτοιο ρόλο πρέπει, λόγω αυτού, να φέρουν ειδική ευθύνη σε σχέση με τις λοιπές επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τις αρχές αυτές, το σημείο 2 των θεσπισθεισών από την Επιτροπή κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ περιλαμβάνει, υπό τον τίτλο των επιβαρυντικών περιστάσεων, μη εξαντλητικό κατάλογο των περιστάσεων που μπορούν να οδηγήσουν σε αύξηση του βασικού ποσού του προστίμου, στις οποίες περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, ο ρόλος της επιχείρησης που «έχει πρωτοστατήσει στην παράβαση ή έχει προτρέψει άλλες επιχειρήσεις να τη διαπράξουν».

(βλ. σκέψη 269)

(βλ. σκέψεις 280-282)

13. Όταν μια παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού έχει διαπραχθεί από πολλές επιχειρήσεις, επιβάλλεται, στο πλαίσιο του καθορισμού του ποσού των προστίμων, να εξετασθεί η σχετική βαρύτητα της συμμετοχής εκάστης εξ αυτών, πράγμα που συνεπάγεται, ιδίως, ότι πρέπει να εκτιμηθούν οι αντίστοιχοι ρόλοι που διαδραμάτισαν οι εν λόγω επιχειρήσεις ως προς την παράβαση επί όσο χρόνο συμμετείχαν σε αυτή. Προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι ο ρόλος του «επικεφαλής» που έχουν μία ή περισσό-
14. Από τη διατύπωση του σημείου 2, τρίτη περίπτωση, των θεσπισθεισών από την Επιτροπή κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ προκύπτει ότι, κατά την εξέταση του ρόλου που διαδραμάτισε μια επιχείρηση σε μια παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ της έννοιας του πρωτοστάτη και εκείνης του

υποκινητή μιας παραβάσεως και να διεξαχθούν δύο χωριστές αναλύσεις προκειμένου να εξακριβωθεί αν η εν λόγω επιχείρηση διαδραμάτισε τον ένα ή τον άλλο ρόλο. Συγκεκριμένα, ενώ ο ρόλος του υποκινητή αφορά το χρονικό σημείο της καταρτίσεως ή της διευρύνσεως μιας συμπράξεως, ο ρόλος του πρωτοστάτη αφορά τη λειτουργία της εν λόγω συμπράξεως.

(βλ. σκέψη 316)

15. Για να χαρακτηριστεί ως υποκινητής μιας συμπράξεως, μια επιχείρηση πρέπει να έχει εξωθήσει ή ενθαρρύνει άλλες επιχειρήσεις να θεσπίσουν τη σύμπραξη ή να προσχωρήσουν σε αυτή. Αντιθέτως, δεν αρκεί η ως άνω επιχείρηση να συγκαταλέγεται απλώς μεταξύ των ιδρυτικών μελών της συμπράξεως. Έτσι, π.χ., σε μια σύμπραξη που δημιουργήθηκε μόνον από δύο επιχειρήσεις, δεν είναι δικαιολογημένο το να χαρακτηρισθούν αυτομάτως οι επιχειρήσεις αυτές ως υποκινητές. Ο χαρακτηρισμός αυτός πρέπει να επιφυλάσσεται για την επιχείρηση η οποία, ενδεχομένως, ανέλαβε την πρωτοβουλία, π.χ. προτείνοντας στην άλλη επιχείρηση τη δυνατότητα διαπράξεως συμπαιγνίας ή επιχειρώντας να την πείσει να προσχωρήσει στην εν λόγω συμπαιγνία.

(βλ. σκέψεις 321, 456)

16. Στο πλαίσιο προσφυγής που στρέφεται κατά αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία επιβάλλεται πρόστιμο λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού, η διαπίστωση της ελλείψεως

νομιμότητας της εκτιμήσεως της Επιτροπής όσον αφορά τις επιβαρυντικές περιστάσεις που οδήγησαν σε αύξηση του ποσού σε σχέση με το βασικό ποσό του δίδει λαβή για την άσκηση από τον κοινοτικό δικαστή της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας προκειμένου να επιβεβαιωθεί, να καταργηθεί ή να τροποποιηθεί η εν λόγω αύξηση του προστίμου υπό το πρίσμα όλων των κρίσιμων περιστάσεων της προκειμένης υποθέσεως.

(βλ. σκέψεις 303, 338, 394)

17. Όσον αφορά τον χαρακτηρισμό ως πρωτοστάτη παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού, το γεγονός ότι οι αυξήσεις τιμών στο πλαίσιο μιας συμπράξεως αποφασίζονταν με κοινή συμφωνία κατά τη διάρκεια των συσκέψεων μεταξύ των μελών της συμπράξεως, συμπεριλαμβανομένου του εύρους τους, της ημερομηνίας κατά την οποία επρόκειτο να εφαρμοστούν και του μηχανισμού εφαρμογής τους, δεν είναι ικανό να εξαλείψει την ειδική ευθύνη την οποία αναλαμβάνει η μία ή η άλλη επιχείρηση όταν αποφασίζει να είναι η πρώτη που όντως εφαρμόζει τη συμφωνηθείσα αύξηση. Η εν λόγω επιχείρηση, αναλαμβάνοντας μια τέτοια πρωτοβουλία, χωρίς να είναι ονομαστικός και ειδικώς επιφορτισμένη προς τούτο δυνάμει της συμφωνίας περί αυξήσεως των τιμών στην οποία κατέληξαν τα μέρη κατά τη διάρκεια μιας συσκέψεως στο πλαίσιο της συμπράξεως, δίδει αυθόρμητα μια σημαντική ώθηση στην εκτέλεση της εν λόγω συμφωνίας, ενεργώντας κατά τρόπον ώστε η συμφωνία αυτή, αντί να παραμείνει ανεφάρμοστη, να παραγάγει τα αποτελέσματά της στην αγορά.

Αντιθέτως, το γεγονός και μόνον ότι ένα μέλος της συμπράξεως ήταν το πρώτο που ανακοίνωσε μια νέα τιμή ή μια αύξηση των τιμών δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι ένδειξη για τον ρόλο του εν λόγω μέλους ως πρωτοστάτη της συμπράξεως στην περίπτωση που οι περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως καταδεικνύουν ότι η επίμαχη τιμή ή αύξηση καθορίστηκαν εκ των προτέρων διά κοινής συμφωνίας με τα άλλα μέλη της συμπράξεως και στην περίπτωση που τα τελευταία έχουν επίσης αποφασίσει ποιο από αυτά θα προέβαινε πρώτο στην ανακοίνωση της τιμής ή της αυξήσεως τιμών, λαμβανομένου υπόψη ότι μια τέτοια ανάδειξη καταδεικνύει ότι το γεγονός ότι ένα μέλος της συμπράξεως ανακοινώνει πρώτο την τιμή ή την αύξηση τιμών αποτελεί απλώς μια πράξη αυστηρής τηρήσεως ενός προκαθορισμένου διά κοινής βουλήσεως σχεδίου και όχι μια αυθόρμητη πρωτοβουλία που δίδει ώθηση στη σύμπραξη.

(βλ. σκέψεις 348, 427)

18. Το γεγονός ότι μια επιχείρηση ασκεί πιέσεις, και μάλιστα υπαγορεύει τη συμπεριφορά των άλλων μελών της συμπράξεως, δεν είναι αναγκαία προϋπόθεση για να μπορεί η εν λόγω επιχείρηση να χαρακτηριστεί ως πρωτοστάτης της συμπράξεως. Συγκεκριμένα, αρκεί η εν λόγω επιχείρηση να αντιπροσωπεύει μια σημαντική κινητήρια δύναμη για τη σύμπραξη, πράγμα που μπορεί να συναχθεί ιδίως από το γεγονός ότι η επιχείρηση αυτή είναι επιφορτισμένη με το να καταρτίζει και να προτείνει τη συμπεριφορά που πρό-

πει να ακολουθήσουν τα μέλη της συμπράξεως, έστω και αν δεν ήταν κατ' ανάγκην σε θέση να τους επιβάλει την εν λόγω συμπεριφορά.

(βλ. σκέψη 374)

19. Η σύγκλιση συμφερόντων, στόχων και απόψεων ενός ομίλου επιχειρήσεων στο πλαίσιο ευρύτερης συμπράξεως δεν μπορεί να συνεπάγεται κατ' ανάγκην ούτε την απονομή του ρόλου του πρωτοστάτη στα μέλη του ως άνω ομίλου ούτε την επέκταση του εν λόγω χαρακτηρισμού, ο οποίος έγινε δεκτός ως προς ένα από τα μέλη αυτά για άλλους λόγους, σε όλα τα άλλα.

(βλ. σκέψη 402)

20. Όταν πολλές επιχειρήσεις έχουν διαπράξει από κοινού πολλές παραβάσεις των κανόνων ανταγωνισμού, το γεγονός ότι οι αφορώσες μια σύμπραξη συσκέψεις ενδεχομένως έλαβαν χώρα ταυτοχρόνως με τις αφορώσες μια άλλη σύμπραξη συσκέψεις και ότι το αντικείμενό τους ενδεχομένως ακολουθούσε κατ' ουσίαν το ίδιο διάγραμμα δεν προδικάζει το ζήτημα ποια επιχείρηση άσκησε συγκεκριμένα τον ρόλο του πρωτοστάτη σε καθεμία από τις συμπράξεις αυτές. Έτσι, δεν μπορεί να συναχθεί, βάσει των εν λόγω ομοιοτήτων μεταξύ των υπό εξέταση δύο συμπράξεων, ότι, η επιχείρηση που διαδραμάτισε ρόλο πρωτοστάτη σε μια από τις συμπράξεις αυτές διαδραμάτισε, επίσης, τέτοιο ρόλο στην άλλη σύμπραξη.

(βλ. σκέψη 459)

21. Σε μια παράβαση μεγάλης διάρκειας, τα μέλη της συμπράξεως μπορούν να ασκούν εναλλάξ, σε διαφορετικά χρονικά σημεία, τον ρόλο του πρωτοστάτη, οπότε δεν είναι δυνατόν να αποκλειστεί ότι μπορεί να εφαρμοστεί σε καθένα από αυτά η επιβαρυντική περίπτωση του ρόλου του πρωτοστάτη.

(βλ. σκέψη 460)

22. Η ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων δημιουργεί δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στις επιχειρήσεις που επιθυμούν να ενημερώσουν την Επιτροπή για την ύπαρξη συμπράξεως. Λαμβανομένης υπόψη της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης την οποία οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να συνεργασθούν με την Επιτροπή μπορούν να αντλήσουν από την ως άνω ανακοίνωση, η Επιτροπή υποχρεούται να συμμορφωθεί προς την εν λόγω ανακοίνωση κατά την εκτίμηση, στο πλαίσιο του καθορισμού του ύψους του επιβλητέου σε μια επιχείρηση προστίμου, της συνεργασίας της επιχείρησης αυτής.

(βλ. σκέψη 488)

23. Η χορήγηση πλήρους απαλλαγής ή μείωσης του ύψους του προστίμου κατ' εφαρμογήν του τίτλου Β της ανακοίνωσης σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων απαιτεί, μεταξύ

άλλων, η οικεία επιχείρηση να ήταν η πρώτη που προσκόμισε καθοριστικά στοιχεία για την απόδειξη της υπάρξεως της συμπράξεως.

Συναφώς, να μεν τα στοιχεία αυτά δεν πρέπει κατ' ανάγκην να είναι, αυτά καθ' εαυτά, επαρκή προκειμένου να αποδειχθεί η ύπαρξη της συμπράξεως, πλην όμως τα εν λόγω στοιχεία πρέπει να είναι καθοριστικά για τον ίδιο σκοπό. Επομένως, δεν πρέπει να πρόκειται απλώς για ενδείξεις ως προς την κατεύθυνση που πρέπει να λάβουν οι έρευνες της Επιτροπής, αλλά για στοιχεία δυνάμενα να χρησιμοποιηθούν ευθέως ως κύρια αποδεικτικά στοιχεία επί των οποίων στηρίζεται μια απόφαση περί διαπιστώσεως παραβάσεως. Εξάλλου, τα ως άνω στοιχεία πρέπει όντως να προσκομισθούν στην Επιτροπή, λαμβανομένου υπόψη ότι μια απλή προσφορά ή ένδειξη της πηγής από την οποία τα εν λόγω στοιχεία μπορούν να ληφθούν δεν είναι επαρκής.

Επομένως, δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν κατ' αυτόν τον τρόπο ούτε, αφενός, πληροφοριακά στοιχεία που θέτουν την Επιτροπή σε θέση να απευθύνει αιτήσεις παροχής πληροφοριών, αν όχι να διατάξει τη διεξαγωγή ελέγχων, αλλά αφήνουν, ωστόσο, στο εν λόγω θεσμικό όργανο, σχεδόν στο ακέραιο, το καθήκον να ανασυγκροτήσει και να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά, παρά την εκ μέρους της επιχείρησης που προσκόμισε τα εν λόγω στοιχεία αποδοχή της ευθύνης της, ούτε, αφετέρου, η πρόταση μιας

επιχειρήσεως να θέσει υπαλλήλους στη διάθεση της Επιτροπής για την εξέταση των εν λόγω υπαλλήλων ως μαρτύρων, λαμβανομένου υπόψη, εξάλλου, ότι η πρόταση αυτή δεν πρέπει οπωσδήποτε να γίνει δεκτή από την Επιτροπή, η οποία μπορεί να καλέσει την επιχείρηση να συλλέξει πληροφορίες από τους υπαλλήλους της και να της διαβιβάσει εγγράφως τις εν λόγω πληροφορίες προκειμένου να μην επιβαρυνθεί άσκοπα ο φόρτος εργασίας του θεσμικού οργάνου.

Τέλος, η Επιτροπή δεν υπέχει την υποχρέωση να επισύρει την προσοχή της επιχειρήσεως στην ανεπάρκεια των προσκομισθέντων πληροφοριακών στοιχείων και στην ανάγκη να συμπληρωθούν τα εν λόγω στοιχεία, καθόσον, σύμφωνα με τον τίτλο Ε, παράγραφος 2, της ανακοινώσεως, «[η] Επιτροπή θα εκτιμήσει κατά πόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που διατυπώνονται στους τίτλους Β, Γ ή Δ τον χρόνο κατά τον οποίο θα λάβει την απόφασή της».

(βλ. σκέψεις 492-493, 517-518, 521-522, 526, 568)

24. Ενόψει της χορηγήσεως πλήρους απαλλαγής ή μειώσεως του ύψους του προστίμου κατ' εφαρμογήν του τίτλου Β της ανακοινώσεως σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, τα καθοριστικά στοιχεία για την απόδειξη της υπάρξεως της συμπράξεως μπορούν να παρέχονται προφορικώς στην Επιτροπή από την οικεία επιχείρηση. Η προφορική διαβίβαση πληροφοριών δεν παρουσιάζει καμία μεγάλη δυσχέρεια υπό το πρίσμα της ασφαλείας δικαίου, κατά το

μέτρο που μια πληροφορία που δόθηκε προφορικώς σε μια δημόσια διοίκηση στο πλαίσιο συσκέψεως μπορεί συνήθως να διατηρηθεί μέσω ηχητικής καταγραφής ή/και να πιστοποιηθεί εγγράφως μέσω της συντάξεως πρακτικών.

Συναφώς, ναι μεν είναι αληθές ότι η Επιτροπή δεν υπέχει γενική υποχρέωση να συντάσσει πρακτικά των συσκέψεων της με πρόσωπα ή επιχειρήσεις, πλην όμως η έλλειψη ρητής διατάξεως προβλέπουσας την κατάρτιση πρακτικών δεν αποκλείει το ότι, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, η Επιτροπή μπορεί να υποχρεούται να καταχωρίσει τις δηλώσεις των οποίων είναι αποδέκτης συντάσσοντας τέτοια πρακτικά. Συγκεκριμένα, μια τέτοια υποχρέωση μπορεί, σε συνάρτηση με τις ιδιαίτερες περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, να απορρέει ευθέως από την αρχή της χρηστής διοικήσεως, η οποία αποτελεί μέρος των εγγυήσεων που παρέχει η κοινοτική έννομη τάξη όσον αφορά τις διοικητικές διαδικασίες. Πάντως, εφόσον μια επιχείρηση έλθει σε επαφή με την Επιτροπή ενόψει συνεργασίας δυναμένης να λάβει ανταλλάγματα δυνάμει της ανακοινώσεως περί συνεργασίας και εφόσον διοργανωθεί σύσκεψη στο πλαίσιο αυτό μεταξύ των υπηρεσιών του θεσμικού οργάνου και της ως άνω επιχειρήσεως,

η κατάρτιση πρακτικών μιας τέτοιας συσκέψεως, στα οποία καταχωρίζονται οι ουσιαστικές πτυχές των ισχυρισμών που προβλήθηκαν κατά την εν λόγω σύσκεψη, ή, τουλάχιστον, η ηχητική καταγραφή της συσκέψεως αυτής είναι επιβεβλημένη, δυνάμει της αρχής της χρηστής διοικήσεως, αν η επίμαχη επιχείρηση υποβάλει σχετικό αίτημα το αργότερο κατά την έναρξη της συσκέψεως.

τοστάτη ή υποκινητή σε μια σύμπραξη, η εν λόγω επιχείρηση δεν μπορεί να τύχει απαλλαγής από την επιβολή προστίμου ή πολύ σημαντικής μείωσης του ποσού του προστίμου δυνάμει της ανακοινώσεως περί συνεργασίας.

(βλ. σκέψη 535-536, 544-545)

(βλ. σκέψεις 498-502, 506)

25. Οι εκφράσεις «ρόλος πρωτοστάτη ή υποκινητή της παραβάσεως» και «αποφασιστικός ρόλος», που μνημονεύονται, αντιστοίχως, στο σημείο 2, τρίτη περίπτωση, των θεσπισθεισών από την Επιτροπή κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, και στον τίτλο Β, στοιχείο ε', της ανακοινώσεως σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ως, αφενός, επιβαρυντικές περιστάσεις για τον υπολογισμό των προστίμων και, αφετέρου, περιστάσεις που εμποδίζουν την πλήρη απαλλαγή από την επιβολή προστίμου ή την πολύ σημαντική μείωση του ποσού των προστίμων, έχουν κατ' ουσίαν το ίδιο περιεχόμενο.

Συνεπώς, εφόσον έχει διαπιστωθεί ότι μια επιχείρηση διαδραμάτισε ρόλο πρω-

26. Λαμβανομένης υπόψη της διατυπώσεως του τίτλου Β, στοιχείο β', της ανακοινώσεως σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, που αποσκοπεί μόνο στο να χορηγήσει πολύ σημαντική μείωση του προστίμου στη μόνη επιχείρηση που ήταν πράγματι η «πρώτη» που προσκόμισε καθοριστικά στοιχεία, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι δύο επιχειρήσεις πληρούν από κοινού την προϋπόθεση αυτή εφόσον αυτές δεν προσκόμισαν τέτοια στοιχεία κατά την ίδια ημερομηνία.

(βλ. σκέψη 550)

27. Ο έλεγχος που ο κοινοτικός δικαστής καλείται να ασκήσει επί αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή διαπιστώνει παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο και επιβάλλει πρόστιμα περιορίζεται στη νομιμότητα της εν λόγω αποφάσεως. Η αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας

που διαθέτει ο κοινοτικός δικαστής κατά την έννοια του άρθρου 229 ΕΚ και του άρθρου 17 του κανονισμού 17 μπορεί να ασκηθεί, ενδεχομένως, μόνον κατόπιν της διαπιστώσεως της ελλείψεως νομιμότητας από την οποία πάσχει η απόφαση και την ύπαρξη της οποίας καταγγέλλει η οικεία επιχείρηση με την προσφυγή της, και προκειμένου να αρθούν οι συνέπειες της ως άνω ελλείψεως νομιμότητας επί του καθορισμού του ύψους του επιβληθέντος προστίμου, εάν παρίσταται ανάγκη, με την ακύρωση ή την τροποποίηση του τελευταίου.

Επομένως, πρέπει να απορριφθεί το αίτημα προσφεύγουσας, επί της οποίας εφαρμόστηκε από την Επιτροπή η ανακοίνωση σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, το οποίο αποσκοπεί στο να εκτιμήσει και να ανταμείψει το Πρωτοδικείο τη συνεργασία της κατά τη διοικητική έρευνα χωρίς να λάβει υπόψη τις διατάξεις της εν λόγω ανακοίνωσης, ως προς την οποία η προσφεύγουσα δεν προβάλλει ένσταση ελλείψεως νομιμότητας.

(βλ. σκέψεις 581-583)

28. Η δυνατότητα χορηγήσεως, σε μια επιχείρηση που συνεργάστηκε με την Επιτροπή κατά τη διάρκεια διαδικασίας λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού, μειώσεως του προστίμου εκτός του πλαισίου που καθορίζεται από την ανακοίνωση σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, όπως αυτή προβλέπεται από το σημείο 3, έκτη

περίπτωση, των θεσπισθεισών από την Επιτροπή κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, προϋποθέτει κατ' ανάγκην ότι η επίμαχη συνεργασία δεν μπορούσε να ανταμειφθεί στο πλαίσιο της ανακοίνωσης περί συνεργασίας και ότι η εν λόγω συνεργασία ήταν αποτελεσματική, ήτοι ότι διευκόλυνε το έργο της Επιτροπής που συνίσταται στη διαπίστωση και τη δίωξη των παραβάσεων των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού.

(βλ. σκέψεις 585, 588)

29. Σε διαδικασίες που στηρίζονται στην αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως και οι οποίες μπορούν να καταλήξουν στην επιβολή κυρώσεων, η φύση και ο χρόνος της προτεινομένης κυρώσεως καλύπτονται, ως εκ της φύσεώς τους, από το επαγγελματικό απόρρητο, όσο η κύρωση δεν έχει οριστικώς εγκριθεί και ανακοινωθεί. Η αρχή αυτή απορρέει, ιδίως, από την ανάγκη σεβασμού της φήμης και της αξιοπρέπειας του ενδιαφερομένου, όσο αυτός δεν έχει καταδικαστεί. Εξάλλου, το καθήκον της Επιτροπής να μην επιτρέψει διαρροή στον τύπο πληροφοριών σχετικών με τη σχεδιαζόμενη να επιβληθεί ακριβή κύρωση δεν συμπίπτει απλώς με την υποχρέωσή της να σέβεται το επαγγελματικό απόρρητο, αλλά και με την υποχρέωσή της για εξασφάλιση της χρηστής διοικήσεως.

Έστω και αν υποτεθεί ότι οι υπηρεσίες της Επιτροπής είναι υπεύθυνες για τη δημοσιοποίηση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ακριβών λεπτομερειών σχετικά με πρόστιμο λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού πριν από την επιβολή του εν λόγω προστίμου, μια τέτοια πλημμέλεια μπορεί να επιφέρει την ακύρωση της σχετικής αποφάσεως μόνον αν αποδειχθεί ότι, ελλείψει αυτής της πλημμέλειας, η εν λόγω απόφαση δεν θα είχε εκδοθεί ή θα είχε διαφορετικό περιεχόμενο. Εναπόκειται στον ενδιαφερόμενο να προσκομίσει τουλάχιστον ενδείξεις που αποσκοπούν στην υποστήριξη ενός τέτοιου συμπερά-

σματος. Το κριτήριο αυτό δεν έχει ως αποτέλεσμα ότι στην πράξη δεν επιβάλλονται κυρώσεις για αυτού του είδους τις πλημμέλειες. Συγκεκριμένα, ανεξάρτητα από τη δυνατότητα ακυρώσεως της εν λόγω αποφάσεως στην περίπτωση που η διαπραχθείσα πλημμέλεια επηρεάζει το περιεχόμενό της, ο ενδιαφερόμενος μπορεί βασίμως να επιδιώξει τη θεμελίωση ευθύνης του οικείου θεσμικού οργάνου για τη ζημία που θεωρεί ότι υπέστη λόγω της πλημμέλειας αυτής.

(βλ. σκέψεις 604, 606-607)